

Eğitim insanlık tarihiyle birlikte var olan, gelişen ve değişim gösteren başat konulardan biridir. İnsanın varoluşundan beri eğitim üzerinde birtakım çalışmalar yapılmıştır. Eğitimin temelinde insanın kendisini daha iyi eğitmek ve çağın koşullarına göre profesyonel bir sistemle geleceğe hazırlayabilmesi yatmaktadır. İnsan, biyopsişik bir özelliğe sahip olduğu için insan felsefesi ve eğitim felsefesinin de önemi burada ortaya çıkmaktadır. Eğitim felsefesi; eğitimin anlamı, eğitim ile ilgili kuramları, eğitim alanında yapılacak çalışmaların hedefini ve yöntemini çağdaş sorunlarla beraber ele alan bir disiplindir.

İnsan hem eğiten hem de eğitilebilen yönü gereği kendi başarılarıyla ele alındığında diğer canlı varlıklar arasında en mükemmel bir donanıma sahiptir. Dolayısıyla insanın en önemli özelliği, onun düşünebilme yetisine sahip olmasıdır. Bu nedenle insanın başarılarında ve doğaya karşı olan sorumluluğunda somut varlık bütünlüğü yer alır. Çünkü insan dünyasında karşılaştığımız bütün yapıp-etmelerin, sanatın, bilimin, teknolojinin ve başarıların temelinde eğitim vardır.

Dr. AHMET ALKAYIŞ

astana
yayınları

ÇAĞDAŞ SORUNLAR KARŞISINDA İNSAN ve EĞİTİM

Dr. AHMET ALKAYIŞ

astana
yayınları

ÇAĞDAŞ SORUNLAR KARŞISINDA İNSAN ve EĞİTİM

Dr. AHMET ALKAYIŞ

ÇAĞDAŞ SORUNLAR KARŞISINDA

İNSAN ve EĞİTİM

Dr. Ahmet ALKAYIŞ

Ankara, 2020

Astana Yayınları
Felsefe

Çağdaş Sorunlar Karşısında
İNSAN ve EĞİTİM
Dr. Ahmet Alkayış

© *Bu eserin bütün hakları saklıdır.*

Kapak Tasarımı
FMK Tasarım

Sayfa Tasarımı
Yasin GÜNEŞ

1. Baskı / Ankara / 2020

ISBN
978-625-7890-42-7

Baskı
İM OFSETT (44107)

Astana Yayınları
Akademisyen Eğitim Danışmanlık Yayıncılık Hizmetleri A.Ş.
Taşkent Caddesi No: 3/2 Bahçelievler, Çankaya/ ANKARA
Tel: 0 312 230 04 85
Belgegeçer: 0 312 230 04 89
www.astanayayinlari.com
astanayayinlari@gmail.com

Önsöz

Eğitim, insanlık tarihi ile birlikte var olan, gelişen ve değişim gösteren başat konulardan biridir. İnsanın var oluşundan beri eğitim üzerinde birtakım çalışmalar yapılmıştır. Eğitimin temelinde insanın kendisini daha iyi eğitmek ve çağın koşullarına göre profesyonel bir sistemle geleceğe hazırlanabilmektir. İnsan, biyopsişik bir özelliğe sahip olduğu için eğitim felsefesinin de önemi burada ortaya çıkmaktadır. Eğitim felsefesi; eğitimin anlamı, eğitim ile ilgili kuramları, eğitim alanında yapılacak çalışmaların hedefini ve yöntemini ele alan bir disiplindir. Eğiten ve eğitilebilen yönü gereği insan kendi başarılarıyla ele alındığında diğer canlı varlıklar arasında en mükemmelidir. Çünkü insanın en önemli özelliği, onun düşünen bir yetiye sahip olmasıdır. İnsan başarılarının ve doğaya karşı olan bilincinin temelinde onun somut varlık bütünlüğü yer alır.

Bu doğrultuda kitaptaki çalışma dört temel başlık çerçevesinde ele alınmıştır. Bu çalışmanın birinci bölümünde; felsefi antropolojinin temel kavramları, insanın varoluş koşullarının metafizik, biyolojik ve semantik bütünlüğü konuları irdelenmiştir. İkinci bölümünde ise; eğitim-varoluş koşulları ilişkisi, eğiten ve eğitilebilen bir varlık olarak insan, eğitimde kültürün rolü, başka sevgisi ve eğitim, değerler eğitimi ile tarihsellik ve eğitim konuları genel bir çerçevede ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise çağdaş sorunlar karşısında insan ve eğitim, insan hakları eğitimi, felsefe eğitiminin yaygınlaştırılmasının önemi, Immanuel Kant'ta aydınlanmacı eğitim ve dünya barışı düşüncesi, Türkiye'de eğitim alanında yapılan çalışmalar ve Köy Enstitüleri konuları günümüz bağlamında değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde ise

çağımızın önemli sorunlarından biri olan çevre kirliliğinin insan yaşamını ve ekolojik dengeyi ne kadar sarstığıdır. Bu önemli sorunlar; çevre bilinci, insan-doğa ilişkisi, çağımızın ekoloji sorunları, felsefi bağlamda çevre ve etik ve eğitim felsefesi çerçevesinde değer konuları üzerinde durarak daha yaşanılabilir bir dünyanın önemi vurgulanmıştır.

Sonuç kısmında ise, bütün bu konuların gerek bireysel gerek toplumsal düşün hayatını etkileyen problemler alanını etkileyen argümanları ele alınmıştır. Ayrıca insanın somut varlık özellikleri, onun eğitimle olan ilişkisi çağımızın önemli sorunları olan çevre ve etik bağlamında gösterilmeye çalışılmıştır. Çevre ve etik konusu İlkçağ filozoflarından beri irdelenmiştir. O dönemde doğa felsefesi üzerinde çalışan filozoflar bu sorunları felsefi bağlamda açıklamaya çalışmışlar. Fakat çevre etiğinin bilincinin gündeme gelmesi ve dünya üzerinde yayılması İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki yıllara rastlanmaktadır. Ancak 1970'li yıllarda çevre etiğinin kurulduğu dönemden beri doğanın kendi içinde ahlaki bir değere sahip olduğunun önemi daha da vurgulanmakta. Çünkü insan hayatının tarihsel alanına bakıldığında eğitimin etik alanıyla iç içe olduğu rahatlıkla görülmektedir. Eğitimin temelinde; insanın düşünsel ve bedensel mükemmelliğini ortaya çıkarmaktır. Bu nedenle eğitim, insanın yaşama ve çevreye uyumu sağlamasıdır.

Yapılan çalışmanın temelinde çağdaş sorunlar karşısında; eğitim felsefesinin önemi, çevre bilinci, ekolojik dengenin korunması, insan ve insan dışındaki diğer bütün canlı ve cansız varlıklarının hakları vurgulanmıştır. Felsefi bağlamda da çevre bilinci ve etik ilişkisinin günümüzde aydınlanmacı eğitim ve doğanın korunması

bütün yönleriyle, anlaşılır bir şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. Buradaki temel amaç okuyucuya insanı; biyopsişik bir bütünlük içinde ele alarak yapılması gerekenler konusunda güncel ve anlaşılır bilgi sunulmasıdır. Ayrıca üzerinde yaşadığımız doğa ve çevre konusunda toplumsal alanda yerleşik bazı yanlış davranışların farkındalığını sağlayarak bu tutumların düzeltilmesi ve okuyucunun aydınlatılması gayesi taşımaktadır.

Dr. Ahmet ALKAYIŞ
Ekim 2020, Üsküdar

Yazar Hakkında

Ahmet Alkayış, 24 Mart 1979'da Adıyaman'da doğdu. Adıyaman Lisesinden (1996) ve Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümünden mezun oldu (2006). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ana bilim dalında tezsiz yüksek lisans eğitimini "1991 Tarihli Psikoloji Dersi Öğretim Programının ve Psikoloji Ders Kitabının İncelenmesi" başlıklı çalışması ile tamamladı (2009). İstanbul, Sivas ve Adıyaman'da çeşitli okullarda öğretmenlik ve yöneticilik yaptı (2006-2015). Yerel ve Ulusal Kanallarda Eğitim Uzmanı olarak televizyon programlarına konuk oldu. Üniversite sınavlarına hazırlık sürecinde öğrencilerin bilmesi gerekenleri, etkili ders çalışma ve motivasyon, sınav kaygısıyla baş etmenin yolları, sınav stratejileri ve Dikey Geçiş Sınavı hakkında yerel ve ulusal gazetelere yazılar yazdı.

Çukurova Üniversitesinde Prof. Dr. Takiyettin Mengüşoğlu ve Prof. Dr. Uluğ Nutku'nun Anısına Türkiye'de İnsan Felsefesi Çalışmaları Sempozyumu'nda "Takiyettin Mengüşoğlu'nda İnsan" başlıklı bildiri sundu (2015). "Dil ve Zihin Üzerine Felsefi Bir Değerlendirme" isimli makaleyi yazdı (2017). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ana bilim dalında doktora eğitimini "Felsefi Antropoloji Bağlamında Eğitim-Dünya Barışı İlişkisinin Yeniden Düşünülmesi" başlıklı çalışması ile tamamladı (2018). Karakedi Kültür, Sanat, Edebiyat Dergisi'nin İstanbul Özel 15. sayısına editörlük yaptı (2018). Charlotte Perkins Gilman'ın Kadınlar Ülkesi" isimli makaleyi yazdı (2018). "Dil Felsefesi Bağlamında Wittgenstein'in Tractatus Logico-Philosophicus ile Felsefi Soruşturmalar Döneminin Karşılaştırılması" isimli makaleyi yazdı (2018). Azerbaycan Mektebi Dergisi'nde (Azerbaijan journal of Educational Studies),

“Psikolojik Açıdan Sınav Kaygısı ve Baş Etme Yolları” isimli makaleyi yazdı. Makale Azeri Türkçesine çevrilererek yayımlandı (2018). Azerbaycan Uluslararası Felsefi ve Disiplinlerarası Araştırmalar Dergisi Metafizika’da (the journal of the international philosophical and interdisciplinary researches) “Aydınlanmacı Eğitim ve İnsan Hakları Çerçevesinde Eğitim ve Dünya Barışı Düşüncesi” isimli makaleyi yazdı (2018). “Eğitim Felsefesi Bağlamında Mesleki Danışmanlık” isimli makaleyi yazdı. Makale Türkçe, İngilizce ve Azeri Türkçesine çevrilerek yayımlandı (2019). Üsküdar Üniversitesi’nde Rehber Danışman ve Eğitim Uzmanı olarak çalıştı (2015-2019).

Mart 2019’dan beri Bingöl Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü’nde Dr. Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır. “Psikolojik Açıdan Sınav Kaygısı ve Baş Etmenin Yolları” isimli kitabı yazdı (2019). Aynı zamanda 2019-2020 eğitim öğretim yılında İstanbul Medipol Üniversitesi Eğitim Fakültesinde misafir öğretim üyesi olarak görev yaptı. “Felsefi Akımlar Üzerine Bazı Değerlendirmeler – 20. Yüzyıl Örneği” isimli makaleyi yazdı (2020). “Felsefi Antropoloji Çerçevesinde Uluğ Nutku’da İnsan” isimli kitap bölümünü yazdı (2020). “Çevre ve Etik İlişkisinin Eğitim Felsefesi Bakımından Sorunsallaştırılması” isimli makaleyi yazdı (2020). “Çağdaş Sorunlar Karşısında İnsan ve Eğitim” isimli kitabı yazdı (2020).

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	3
YAZAR HAKKINDA	7
GİRİŞ	11

I. BÖLÜM FELSEFİ ANTROPOLOJİNİN KAVRAMLARI VE İNSAN

1. GİRİŞ	19
2. FELSEFİ ANTROPOLOJİNİN KAVRAMLARI VE İNSAN	20
2.1.İnsanın Varoluş Koşullarının Bütünlüğü.....	24
2.2.İnsanın Metafizik Bütünlüğü.....	33
2.3.İnsanın Biyolojik Bütünlüğü.....	41
2.4.İnsanın Semantik Bütünlüğü.....	45
3. SONUÇ	54

II. BÖLÜM İNSANIN EĞİTİMLE OLAN İLİŞKİSİ

1. GİRİŞ	55
2. İNSANIN EĞİTİMLE OLAN İLİŞKİSİ	56
2.1.Eğitim-Varoluş Koşulları İlişkisi	57
2.2.Eğiten ve Eğitilebilen Bir Varlık Olarak İnsan	64
2.3.Eğitim ve Kültür İlişkisi.....	72
2.4.Başka Sevgisi ve Eğitim.....	83
2.5.Değerler Eğitimi	95
2.6.Tarihsellik ve Eğitim.....	103
3. SONUÇ	109

III. BÖLÜM

ÇAĞDAŞ SORUNLAR KARŞISINDA İNSAN VE EĞİTİM

1. GİRİŞ	111
2. ÇAĞDAŞ SORUNLAR KARŞISINDA İNSAN VE EĞİTİM ..	113
2.1.İnsan Hakları Eğitimi.....	114
2.2.Felsefi Eğitimin Yaygınlaştırılmasının Önemi	129
2.3.Immanuel Kant'ta Aydınlanmacı Eğitim ve Dünya Barışı Düşüncesi	140
2.4.Ülkemizde Eğitim Alanında Yapılan Çalışmalar ve Köy Enstitüleri	155
3. SONUÇ	180
KAYNAKÇA.....	193

Giriş

*“Kitap okumak zekâyı geliştirmekle birlikte,
kişiyi entelektüel bir kimlik kazandırır.”*

Dr. Ahmet ALKAYIŞ

İnsan felsefesi, “insan nedir?” temel sorusu etrafında insanı, biyopsişik (bedensel ve ruhsal) bir bütünlük içinde ele alarak, onun varlık dünyasının bütün katmanlarını araştıran bir felsefe dalı ortaya çıkmıştır. Bütün çağlarda olduğu gibi çağımızda da insan epistemolojik, ontolojik, etik ve biyolojik olarak araştırma konusu olmuştur. Felsefenin bu özel alanıyla ilgilenen insan felsefesidir. Çünkü bilimlerin yaratıcısı, araştırmacısı ve taşıyıcısı insandır. İnsan dünyaya geldiğinde, sadece şu veya bu yönde geliştirilebilecek imkânlarla, ham yeteneklere ve çekirdeklere sahiptir. Bu işlenmemiş yeteneklerin gelişmesi ancak eğitim sayesinde sağlanabilir. İnsan, hem iyi hem de kötü özelliklerle donatılmış olarak dünyaya gelir. Kant’ın da ifade ettiği gibi, canlı varlıklar arasında sadece insan eğitime ihtiyaç duyan bir varlıktır.

İnsan, eğitim olanaklarından faydalanarak kendi yeteneklerini geliştirebilir. Eğitimin amacı, insan yapısını mükemmele ulaştırmaktır. Takiyettin Mengüşoğlu’nun (1905-1984), ontolojik temelli felsefi antropolojisinde Immanuel Kant’ın (1724-1804), felsefi dayanaklarını referans aldığı görülmektedir. Kant’ın antropolojik problemlere bir öncelik verdiğini, felsefenin çok eski olan üç sorusuna, bir dördüncüsünü eklemesinde açıkça görülmektedir. “1. Ne bilebiliriz? 2. Ne yapmalıyız? 3. Ne umabiliriz? 4. İnsan nedir? Birinci soruyu metafizik, ikincisini moral, üçüncüsünü din, dördüncüsünü antro-

poloji inceler. Aslında bütün bu sorular antropolojiye girer.”¹ Kant; insanın varlık alanlarından, öğelerinden yola çıkarak insan felsefesini, onun kozmostaki yerini yine ona özgü fenomenler çerçevesinde araştırır.

Kant’a göre, doğa tarafından insana hazır yetenekler verilmemiş, insan eksik donatılmıştır. İnsan hazır olmayan ham yeteneklerle dünyaya gelir. Sahip olduğu yetenekleri geliştirmesi insanın kendisine bırakılmıştır. Doğa, insanı sadece özel yetenekler ve biyopsişik çekirdeklerle meydana getirmiştir. İnsanın kendisini oluşturması, ham yeteneklerinden kurtulması, en altta ya da en üstte yer alması, yine kendisine bırakılmıştır. Eğitimin amacına bakıldığında insanı mükemmele ulaşmasını sağlamaktır. İnsan eğitilebilen özelliği sayesinde, kaballığını ortadan kaldırır, aksi hâlde eğitilmeyen insan kendi başına buyruktur.

İnsan, aklının isteklerini gerçekleştirme gücüne sahiptir. Ancak bu istek barış ve özgürlük olanağıyla, insan hakları temelli bir eğitimle oluşturulabilir. Kant’a göre dünya üzerinde ancak uygun bir eğitimle barış sağlanabilir. İnsan, eğitim imkânı sayesinde insan haklarını koruyan, dünya barışını oluşturan, doğayı koruyan, kültür yaratan, kendini ve türünü seven bir zihinsel bir yeteneğe sahiptir. İnsan, bütün bunları ancak eğitimle gerçekleştirip geliştirebilir. Bu bağlamda Kant beş tür eğitimden söz eder. *Fiziki Eğitim, Kültür (Öğretim), Ruhun Eğitimi, Ahlaki Eğitim ve Pratik Eğitim* olarak tanımlar.² Kant’ın eğitim alanında ve çocuk yetiştirmeye üzerindeki hassasiyeti konusunda Jean Jacques Rousseau’nun

¹ Mengüşoğlu, T. (1988). *İnsan Felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi. s. 43.

² Kant, I. (2009). *Eğitim Üzerine*. (Çev. Ahmet Aydoğan). İstanbul: Say Yayınları.

(1712-1778) *Emile* adlı eserine ne kadar önem verdiği dikkate alınırsa iyice anlaşılır. Eğitimin amaçlarından biri de çocuklar için doğru ilkeler tespit etmektir. Eğitimin bir diğer amacı ise, kişiyi disiplinli hâle getirmektir. Eğer bütün insanlar eğitim konusunda aynı hassasiyeti göstermiş olsalardı dünya üzerinde ne bu kadar ciddi oranda haksızlıklar, savaşlar, ölümler olurdu ne de üzerinde yaşadığımız doğa ve toprak parçası bilinçsizce kirletilirdi. Kısaca belirtmek gerekirse, eğitim felsefesi temelli bir eğitime yoğunluk verilmediği takdirde bu sorunlarda devam edecektir. Giderek yayılan çatışmaların, adaletsizliklerin sonucunda hastalıklar, doğanın kirletilmesi ve ölümler de artmaktadır.

İnsan hayatındaki bütün bu savaşların, çevre konusundaki ihmallerin, ölümlerin ve insan hakların ihlallerini en asgariye indirmenin yolu da insanların birbirlerini sevmesine ve saygı duymasına bağlıdır. İnsan yaşamının anlamlarından biri de sevgiyi isteme olmalıdır. Sevgi, insan yaşamının kaynağıdır. Sevginin olmadığı yerde eğitim ve çevre bilinci kavramlarının da içi boşaltmış olacaktır. Çağımızda insan hayatı teknolojik ilerleme ve bilimsel gelişmelerle kolaylaştırılmasına rağmen, duygusal alanda bir gerileme mevcuttur. Bunun en önemli gerekçelerinden bir diğeri de, insan ilişkilerindeki sevgi eksikliğinin olmasıdır. Yeryüzünde yapılacak önemli çalışmalarından biri de sevgi tohumlarının ekilmesidir. Seven bir varlık olarak insan; yapıp eden, konuşan, düşünen ve düşündüklerini eleştirel bir bakışla sorgulayan, öngörude bulunan bir özelliğe sahiptir. İnsan; eğiten, eğitmekle kalmayıp aynı zamanda eğitilebilen; kültür yaratan bir varlıktır. Yaratığı kültürü bir sonraki nesle aktaran, özgür olan, seven-sevilen, sevgiye ihtiyaç duyanıdır.

Böylelikle diyebiliriz ki, eğitim ve toplumsal ilişki bağlamında kültürün rolü önemlidir. Birbirlerine coğrafi ve tarihi bakımdan bağlı olan halklar, kültür bakımından da iletişimde bulunmaları nedeniyle birbirlerine yakındırlar. Toplumsal yaşamda insanlar aracılığıyla ve insanlar tarafından meydana getirilen kültür, eğitimle aktarılan bir mekanizmadır. Kısaca belirtmek gerekirse, insan varoluşunu, insanlar arasındaki ilişkilerin ve bu ilişkilerin gün ışığına çıkarılmasını önemseyen insan felsefidir.

İnsan, biyopsişik bir özelliğe sahip olduğu için insan felsefesinin de önemi burada ortaya çıkmaktadır. “İnsan, hayatının sonuna kadar alıcı olan bir varlıktır. Kendisine verilen, sunulan şeyleri alır, sindirir, işler, onlara yenilerini katar. İnsan yalnız başkaları tarafından eğitilmekle kalmaz, o aynı zamanda kendi kendisini de eğitir.”³ Mengüşoğlu’nun da üzerinde durduğu gibi eğitim insana özgü bir fenomendir. İnsan; eğitimle form kazanma, bilim, sanat, teknik gibi alanlarda kendisini geliştirme ve başarıları elde etme özelliğine sahiptir. İnsan bu başarılarını kendisinden önceki nesillerden devralmakla kalmayarak kendisinden sonraki nesillere de aktarır. İnsan, eğitim sayesinde form kazanır, kazandığı bu form sayesinde kendisine yön verir.

Mengüşoğlu, insan felsefesi üzerinde yapılan çalışmalarda ‘insan’ı tanımlamadan, insanı her yönüyle ele almaktadır. “Antropoloji insanın yapıp-etmelerini sadece bir alanla, sınırlandırmaz.”⁴ Filozof insanı tanımlamadaki bilginin bu eksik yanını aşmak istemiştir. Buradaki amaç; insanın bütün *yapıp-ettiklerini*, başarılarını,

³ Mengüşoğlu, (1988), s.337, **a.g.e.**

⁴ Mengüşoğlu, (1988), s.94, **a.g.e.**

kısaca insan fenomenlerini somut bir bütünlük içinde inceleyerek açıklamaktır. Mengüşoğlu, felsefi söyleminde insanı açıklarken doğa bilimlerinden yararlanarak, biyolojinin elde ettiği bulguları güçlendirip temellendirir. İnsan felsefesi üzerinde yapılan araştırmanın gerekçesi insanı açıklarken ontolojik temellere dayanan fenomenolojik bir yöntem kullanmasıdır.

Felsefi antropoloji *sade, naiv* bir görüşten kalkarak insanın somut varlığı olan fenomenleri ele aldığında doğru bir yönelim edinmiş olur. Ona göre insan, bilimler tarafından ortaya atılan bir kavram olmamıştır. Ontolojik temellere dayalı antropolojinin hareket noktası kavramlar olmamalıdır. Herhangi bir kavrama dayanarak hareket edildiğinde, antropolojik problemlerde ontolojik temel ortadan kalkacaktır. Max Scheler'in (1874-1928), *geist* kavramından, Arnold Gehlen'in (1904-1976), *eksiklikler varlığı* kavramından ve Ernst Cassirer'in (1874-1945), *semboller varlığı* kavramından hareket ederek insan fenomenleri anlaşılmaz. Mengüşoğlu'nun da, eleştirdiği bu antropoloji görüşleri karşısında kendi antropoloji anlayışında, ontolojik temellere dayalı antropolojinin hareket noktası kavramlar değildir. "Herhangi bir kavramdan -bu kavram neyin kavramı olursa olsun- kalkılırsa, antropolojik problemlerde ontolojik temel kaybedilir; yani fenomenlere uygun sonuçlara varılamaz."⁵

Mengüşoğlu'ya göre Kant ve Scheler, insanın bir yanına bağlı kalarak, insanı insan yapan öteki yanını *auto-nom* bir varlık olarak⁶ kabul ederek, insanı iki zıt alana ayırmakla kalmayıp; aynı zamanda felsefi antropolojinin

⁵ Mengüşoğlu, (1988), s.48, **a.g.e.**

⁶ Mengüşoğlu, T. (1971). *Felsefi Antropoloji İnsanın Varlık Yapısı ve Nitelikleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları. s. v.

ontolojik ve biyolojik temellerden eksik kalmasına neden oluyorlar. İnsan bütünlüğüyle ontik bir yapıya sahip olması nedeniyle felsefi antropolojinin ontolojik bakımdan temellendirilmesi gerekir. Mengüşoğlu, felsefi antropolojisini oluştururken insanı merkeze alarak, insanın yetileriyle ham özelliğini ortadan kaldıracılabileceğini açıklamaktadır. Felsefi çalışmalarında çoğu filozofta olduğu gibi daha önceki düşünürlerin çalışmalarını da ele almıştır. İnsanı ele alan bu düşünürler belli kavramlardan yola çıkarak, insan yapısını yeniden irdelerler. Filozof, insan felsefesini oluştururken bilimin ve biyolojinin başarılarından yararlanır. Dahası bütün bu başarılar onun felsefi söylemine yansır. Çünkü ontolojik-fenomenolojik temellere dayanarak felsefi antropoloji oluşturulmuştur. Çünkü ontolojinin hareket alanı ve ortaya çıktığı yer fenomenlerdir.

O hâlde bu çalışmada en çok üzerinde durulup vurgulanan konu insanın somut bütünlüğüdür. İnsanın somut bütünlüğünden hareket ederek, insan hakları konusunda var olan engelleri ontolojik ve epistemolojik yaklaşımla aşmayı hedeflemek, bu alanda yapılması gereken birincil çalışmadır. İnsan yapısı; daha önceki dönemlerde antropolojik temelleriyle ele alınıp değerlendirilirken, çağımızda bu konu insan hakları düşüncesinin korunması çerçevesinde ele alınmaktadır. Aslında her çağda ortak biçimde değerlendirme ve araştırma konusu olan yine insandır ve insan haklarının vazgeçilmezliğidir. Özellikle de yirminci ve yirmi birinci yüzyılda insan hakları ve çevre bilinci konusu eğitim alanında en çok üzerinde durulan konulardır. Ancak üzerinde durulan konular olmasına rağmen, en çok da bu yüzyılda bu önemli konular zaman zaman yok sayılmış ve önemsenmemiştir.

Böylelikle diyebiliriz ki eğitimin rolü tam da bu noktada önem kazanmaktadır. Eğitim alanında gündeme alınacak uygulamalar hem birey için hem toplum için yerinde bir uygulama olmalıdır. Bu nedenle burada, Cumhuriyet döneminde eğitim alanında yapılan çalışmalar ve bu çalışmaların ülkemiz için devrim niteliğinde olduğu düşünülen Köy Enstitülerinin önemi insan felsefesi bağlamında önem kazanmaktadır. İnsanın bir olanaklar varlığı olduğu belirlemesiyle eğitim-çevre bilinci yeniden ele alınmaya çalışılmıştır. Bu nedenle kitapta insan felsefesi kazanımlarının eğitim, kültür, çevre ve etik alanındaki problemlerin üzerinde durulmuştur. Ayrıca insan felsefesi üzerindeki çalışmayla insan fenomenleri çözümlenip ve betimlenirken, insanla hayvan arasındaki derece farkı, apayrılığı da ele alınmıştır. İnsan ele alınıp değerlendirilirken yapı itibarıyla onu biyolojik ve psişik olarak iki farklı alana bölmeden, biyopsişik varlık bütünlüğü içinde algılayıp değerlendirilmekte. Çünkü insana özgü olan, onu başka canlı varlıklardan ayıran bazı nitelikler vardır.

İnsan felsefesi üzerinde yapılan çalışmaların ve kitapların önemi fazladır. Ancak felsefi antropolojinin temel kavramları ve insan, insanın eğitimle olan bağları ile her çağda insanın karşısına çıkan sorunlar ve bu sorunların eğitimle nasıl bir bağın oluştuğunun anlatılması amaçlanmaktadır. Bu nedenle üç bölümden oluşan kitabın birinci bölümünde felsefi antropolojinin kavramları ve insanın bu kavramlarla olan bağı bilimsel gerçekler çerçevesinde ne olduğu açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde insanın eğitimle olan ilişkisinin önemi hem eğiten hem de eğitilebilen bir varlık olarak insanın; kültürle, sevgiyle, değerle ve tarihsellikle olan durumu rahatça anlaşılabilir güncel bilgiler paylaşılmaktadır. Üçüncü bölümde ise çağdaş sorunlar karşısında insan ve eğitim,

insan hakları, çağımızda felsefi eğitimin yaygınlaştırılması, Immanuel Kant'ta aydınlanmacı eğitim ile ülkemizde eğitim alanındaki önemli çalışmalar ve Köy Enstitüleri'nin kendi döneminde yapılan çalışmalar ve çağımızda eğitim alanında güncel bilgiler verilerek kitap sonuç ile bitirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (1994).** *Çağdaş Felsefe*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi Yayınları.
- Akarsu, B. (1998a).** *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi Yayınları.
- Akarsu, B. (1998b).** *Dil- Kültür Bağlantısı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Anğ, T. (2006).** *Felsefe, Eğitim, Tarih ve İnsan Üzerine Düşünceler*. İstanbul: Toroslu Kitaplığı.
- Aristoteles, (1996).** *Metafizik*. (Çev. Ahmet Arslan). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Atayman, V. (Der.). (2011).** *Aydınlanma*. İstanbul: BS Yayın Kitabevi.
- Binbaşıoğlu, C. (1995).** *Türkiye’de Eğitim Bilimleri Tarihi*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Cassirer, E. (2005a).** *Sembolik Formlar Felsefesi I- Dil*. (Çev. Milay Köktürk). Ankara: Hece Yayınları.
- Cassirer, E. (2005b).** *Sembolik Formlar Felsefesi III- Bilginin Fenomenolojisi*. (Çev. Milay Köktürk). Ankara: Hece Yayınları.
- Cevizci, A. (2000).** *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Chomsky, N. (2001).** *Dil ve Zihin*. (Çev. Ahmet Kocaman). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Cushner, K. - vd. (2006).** *Human Diversity in Education: An Integrative Approach*. Greater Boston: McGraw Hill.

- Dewey, J., James, W., & Peirce, C. S. (2008).** *Pragmatizm: Pratik Bir Felsefe Seçme Yazılar*. (Çev. Sara Çelik). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Erden, M., & Akman, Y. (1996).** *Eğitim Psikolojisi. Gelişim - Öğrenme - Öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Erdoğan, İ. (2010).** *Milli Eğitime Dair*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Güriz, A. (2001).** *Adalet Kavramı*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Güvenç, B. (2010).** *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Boyut Yayıncılık.
- Heimsoeth, H. (2013).** *Felsefenin Temel Disiplinleri*. (Çev. Takiyettin Mengüşoğlu). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Heimsoeth, H. (2014).** *Kant'ın Felsefesi*. (Çev. Takiyettin Mengüşoğlu). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- James, W. (2013).** *Törenselle Hayvan (Yeni Bir Antropoloji Portresi)*. (Çev. Sevdâ Çalışkan). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kant, I. (1984a).** *Seçilmiş Yazılar*. (Çev. Nejat Bozkurt). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kant, I. (1984b).** *Seçilmiş Metinler*. (Çev. Nejat Bozkurt). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kant, I. (2009).** *Eğitim Üzerine*. (Çev. Ahmet Aydoğan). İstanbul: Say Yayınları.
- Kant, I. (2010).** *"Sürekli Barış Üstüne Felsefi Bir Deneme."* *Kant*. (Çev. Nejat Bozkurt). İstanbul: Say Yayınları.

- Kıran, Z., & Kıran, A. (E). (2006).** *Dilbilime Giriş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kuçuradi, İ. (1980).** *Çağın Olayları Arasında*. Ankara: Şiir-Tiyatro Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (2006a).** *Etik*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (2006b).** *Schopenhauer ve İnsan*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (2007).** *İnsan Hakları Kavramları ve Sorunları*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (2009a).** *Nietzsche ve İnsan*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (2009b).** *Uludağ Konuşmaları*. Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kuçuradi, İ. (2013).** "Sunuş." *Geleceğin Eğitimi İçin Gereklili Yedi Bilgi*. (Çev. Hüsnü Dilli). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. ix-xii.
- Küken, G. (2001).** *Ortaçağda Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Küken, G. (2003).** *İlkçağda Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Malinowski, B. (2016).** *Bilimsel Bir Kültür Teorisi*. (Çev. Deniz Uludağ). Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Mengüşoğlu, T. (1969).** *Kant ve Scheler'de İnsan Problemi Felsefî Anthropoloji İçin Kritik Bir Hazırlık*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Mengüşoğlu, T. 1971.** "Eğitim Tarihinde Çevre ve İnsan" *Cumhuriyet Gazetesi*, 14 Aralık 1971.

- Mengüşoğlu, T. (1971).** *Felsefi Anthropoloji İnsanın Varlık Yapısı ve Nitelikleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Mengüşoğlu, T. (1976).** *Fenomenoloji ve Nicolai Hartmann*. İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Mengüşoğlu, T. (1983).** "Felsefe, Kültür ve Eğitim Üzerine." *Felsefe Yazıları, Yazko Felsefe Yazılar Dizisi*. Sayı: 6, İstanbul, s. 5-20.
- Mengüşoğlu, T. (1988).** *İnsan Felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Mengüşoğlu, T. (2017).** *Felsefeye Giriş*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Montaigne, (2012).** *Denemeler*. (Çev. Buket Yılmaz). İstanbul: Lacivert Yayıncılık.
- Morin, E. (2013).** *Geleceğin Eğitimi İçin Gerekli Yedi Bilgi*. (Çev. Hüsnü Dilli). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Nutku, U. (2005).** *Felsefe ve Güncellik*. İstanbul: Bulut Yayınları.
- Nutku, U. (2015a).** *Yeniçağ Felsefesinde Apriori Problemi*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Nutku, U. (2015b).** *Varoluş ve Tarihsellik İnsan Felsefesi Çalışmaları*. Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Önkal, G., & Sarı, Ö. (2013).** *Bilgi Değer Siyaset Siyaset Akademileri*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Özkan, S. (2019).** *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Nobel Yayınları.

- Özlem, D. (1993).** *Felsefe Yazıları*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Platon, (2010a).** *Şölen*. (Çev. Birdal Akar). İstanbul: Şule Yayınları.
- Platon, (2010b).** *Devlet*. (Çev. Sabahattin Eyüboğlu - Mehmet Ali Cimcoz). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Rousseau, J.-J. (2013).** *Emile Ya da Eğitim Üzerine*. (Çev. Yaşar Avunç). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Scheler, M. (1968).** *İnsanın Kosmos'taki Yeri*. (Çev. Tomris Mengüşoğlu). İstanbul: Yaprak Yayınevi.
- Searle, J. R. (2000).** *Söz Edimleri*. (Çev. R. Levent Aysever). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Telman, N., & Uzunkoca, Ü. (2018).** *İletişimin Temel Alanlarına Psikolojik Bakış*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Tepe, H. (2010).** "Değer ve Anlam: Değerler Anlamlar Mıdır?." (Der.) Kibar, S., & Ayhan, S. *Anlam Kavramı Üzerine Yeni Denemeler*, ODTÜ Felsefe Günleri 19-21 Aralık 2008. İstanbul: Legal Kitabevi, s. 283-291.
- Tepe, H. (2013).** "UNESCO Verileri Işığında Dünyada Çocuklar İçin Felsefe." *Çocuklar İçin Felsefe Eğitimi*. (Yay. Haz. Harun Tepe vd). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Türkoğlu, P. (2017).** *Tonguç ve Enstitüleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Uygun, O. (2011).** "Çağımızın İnsan Onuruna Yönelttiği Tehditler Karşısında İnsan Haklarının Önemi."

Hukuk Felsefesini Yeniden Düşünmek: Hukuk Teorileri, İnsan Hakları Ve Anayasalar. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları.

Uygur, N. (1993). *Yaşama Felsefesi.* İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Uygur, N. (1995). *Kuram- Eylem Bağlamı.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Uygur, N. (2006a). *Başka-Sevgisi.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Uygur, N. (2006b). *Bunalımdan Yaşama Kültürü.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Uygur, N. (2006c). *İçi Dışıyla Batı'nın Kültür Dünyası.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Uygur, N. (2007). *Felsefenin Çağrısı.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Uygur, N. (2009). *Çağdaş Ortamda Teknik.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Uygur, N. (2013). *Kültür Kuramı.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Yücel, H. Â. (1994). *Türkiye'de Orta Öğretim.* Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Millî Kütüphane Basımevi.

21. yy için eğitim, <http://unesco.org.tr/dokumanlar/egitim/21.pdf> (e.t. Ekim 2016)

UNICEF ne yapar, <http://www.unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=3&mnid=3> (e.t. Ekim 2016)

Dünyanın utancı... UNICEF'in çatışmalı bölgelerdeki çocuk raporu dehşet verici, <http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/894699/Dunyanin>

_utanci . .._UNICEF'in_catismali_bolgelerdeki_cocuk_raporu_dehset_verici.html (e.t. Aralık 2017)

İnsan hakları evrensel beyannamesi [https: / / www.ihd. org. tr/ insan-haklari- evrensel- beyannames/](https://www.ihd.org.tr/insan-haklari-evrensel-beyannames/) (e.t. Mayıs 2020)

İletişim Bilgileri

Ahmet Alkayis

ahmetalkayis.com

ahmet.alkayis@gmail.com
